

Könyves év a Hegyvidéken

Egy családi vetélkedő tapasztalatai könyvtárostánári szemmel

ELŐZMÉNYEK. A Hegyvidék Budapest XII. kerülete. Tizenkét közoktatási intézményének szerkezeti sokszínűsége az országoséhoz hasonló: van közte hagyományos nyolcosztályos általános iskola, „fölfelé nyitó”, gimnáziumi osztályokkal kiegészülő és „lefelé nyitó”, hatosztályossá bővülő iskola is. Egyben azonban kicsit jobb a helyzetünk: valamennyiben van könyvtár (néhol ugyan szűkös) és van könyvtárostánár. Mi, tizenketten egyre inkább a szónak igaz értelmében kollégákká, sőt megkockáztatom, barátokká lettünk. E nélkül nem történhetett volna meg az a csoda, amely az elmúlt fél évben kerületünkben, a Hegyvidéken történt.

A Könyvtárostánárok Egyesületének szervezésében jutottam el a München melletti gyermekirodalmi világkönyvtárba. Aztán hallgattam Nagy Attilát, Komáromi Gabriellát, s egyre inkább fontossá vált számomra a kérdés: mit olvasnak és mit olvashatnának könyvtárjáró diákjaink a magam munkahelyén, a Városmajori Gimnáziumban, s kerületünkben.

Ezért 2001. április 2-án *Belépés csak kedvenc mesekönyvvel* felirat várta olvasóimat, és jöttek a könyvek, elfeledett, kevésbé ismert és nagyon népszerű olvasmányok. (Természetesen előkészítettem ezt a napot.) A vetélkedő személyes indíttatását innen datálom.

Amikor 2001 júniusában hivatalosan is meghirdették az *olvasás éve* mozgalmát, már szerveztük az olvasótábort, amelyben minden iskola két, leginkább könyvtár- és könyvszerető diákja vehetett részt jutalomképpen. A tábor sajnos nem bentlakásos volt. Csak napközben találkoztunk a gyerekekkel. Ismerkedtünk a kerület irodalmi emlékeivel, jártunk a Hegyvidék című újság szerkesztőségében, ahol a magunk szerkesztette újsághoz szereztünk tapasztalatot, Lázár Ervin egyik kedves meséjét dramatizáltuk – ennek előadására meghívtuk a szülőket is. Itt kerültem először kapcsolatba velük, hiszen eddig csak a Városmajori Gimnázium (munkahelyem) szülői háttérét ismerhettem meg. Ez a találkozás, az „előadás” utáni beszélgetés adta az ötletet: legyen a Hegyvidéken családi vetélkedő az olvasás jegyében, az olvasás évében.

A SZERVEZÉS. Természetesen nem voltam egyedül – az ötletektől a megvalósításig. Könyvtárostánár kollégáim mellett az első perctől részt vett a szervezésben a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi fiókkönyvtárának vezetője, valamint a helyi önkormányzat oktatási irodájának munkatársa. Az anyagi fedezet azonban még hiányzott. Maradt a már bevált módszer, a pályázat. A Közoktatási Modernizációs Közalapítványnál sikeresen pályáztam. A féléves vetélkedő anyagi feltételei így részben már biztosítottak voltak. Szponzorokat kerestem, akik a döntő ajándékait segítettek elővarázsolni.

Mindezek után kezdtünk hozzá a szervezéshez. A versenykiírásban családi csapatok jelentkezését vártuk (tágon értelmezve a családot, a szülőktől a nagyszülőkön át a nagybácsikig bárki lehetett a csapatok tagja). Nem titkolom, hogy kollégáim közül néhányan – bár saját támogatásukról biztosítva – kedvesen, de óvtak a kudarcától. Ekkor az Igazgatói Kamarát is megkerestem, hogy tájékoztassam az intézményvezetőket a versenyről. Támogatásuk és javaslataik (pl. a csapatok összetételére, a csapattagok létszámára) figyelembevételével hirdettük meg a *Könyves év a hegyvidéken* családi vetélkedőt.

Mindenki egyéniségének megfelelően egészítette ki a háromfős szervezői gárda felhívását. Volt, aki szépséges nevezési lapokat készített, volt, aki az internet, a számítógép segítségével igyekezett lelkesíteni a gyerekeket és rajtuk keresztül a családokat. Végül tizennégy nevezés érkezett, s a döntőre tizenketten maradtak.

A CSALÁDOK. A kiírásnak megfelelően a csapatok nagysága nem haladta meg a három-négy főt. Eredetileg ennél kevesebben nem indulhattak, de végül (éppen az olvasótábori ismeretség alapján) volt egy kétfős „minicsapatunk” is.

A csapatok összetételére három variáns volt jellemző: két szülő és két gyermek, egy szülő és két gyermek, egy szülő és egy nagyszülő valamint gyermekek. Életkoruk ennek megfelelően 6-tól 60 évesig terjedt. A felnőttek valamennyien felsőfokú végzettségűek, általában tanárok, mérnökök voltak, sőt egyetemi hallgató (nővér) is akadt köztük. Több volt közöttük a nő, de büszkék voltunk a három apukára is, akik hajlandók voltak együtt játszani velünk. A gyermekek mindannyian a kerületi oktatási intézmények diákjai.

A feladatokat, olvasnivalókat tehát úgy kellett összeválogatni, hogy valamennyien találjanak a maguk számára kedveset.

AZ OLVASMÁNYOK. Az öt fordulóra és döntőre tervezett vetélkedő során a családok 16 szerző húsz alkotását olvasták el. Az előzetes megbeszélésen úgy döntöttünk, hogy minden korosztálynak ajánlunk egy-egy alkotást a fordulókban. A felnőttek azonban nemcsak a verseny fordulóra készülve, de nosztalgiázva is átolvasták a gyermekek könyveit.

Eredetileg nem fogalmaztuk meg, hogy csak magyar szerzők műveit kellene ajánlanunk, de végül – az utolsó két fordulónál – már tudatosan törekedtünk erre. A négy-négy könyvet közös témájuk kötötte össze: *az iskola* (november), *a szeretet* (december), *a természet* (január), *a humor* (február) és *a történelem* (március) az *irodalomban*. A művek közül összesen két esetben (Ottlik, Móricz) jelezték, hogy nagyon nehezen birkóztak meg az olvasásukkal, s mind a két alkalommal a felnőttek voltak, akiknek gondjuk támadt az alkotások elolvasásával. Igaz, akadt, aki lelkesen mesélte, hogy nem álltak meg a Tündérkertnél, tovább olvasták a trilógiát. Ők voltak azok is, akik igen nagy lelkesedéssel fe-

deztek föl egy-egy számukra ismeretlen szerzőt, illetve művet. (Békés Pál regényei, Nyíró József, Tamási Kevésbé ismert alkotása). A gyerekek is örültek egy-egy számukra ismeretlen alkotásnak (pl. Mátyás Csutak-regényei).

Az alkotások műfajukat tekintve zömmel regények, csupán két mesesorozat és két dráma színesítette a sort. Igyekeztünk nem nagy terjedelmű műveket választani, hogy a – sokszor szűk – hónap elegendő legyen az elolvasásukra.

A FORDULÓK. Novemberben találkoztunk először. A helyszín a későbbiekben is mindig egy iskola, s annak könyvtára lett. Természetes, hogy volt köztük olyan intézmény, ahonnan érkeztek csapatok, s olyan is, ahonnan nem.

Az első iskola viszonylag fiatal oktatási intézmény, amely élt a szerkezetváltás adta lehetőséggel, s fölfelé nyitott. Ők indították a legtöbb csapatot, így a több kötetes kézikönyvsorozatot ennek az iskolának a könyvtára kapta meg az áprilisi döntő során. A verseny szervezésekor tehát nemcsak a csapatokat, de a könyvtáros-tanárokat is igyekeztem ösztönözni.

Minden fordulóban úgy állítottuk össze a feladatokat, hogy azok ne szorosan, csak „lazán”, játékosan kapcsolódjanak a művekhez. Az első feladatot egyébként a csapatoknak írt levélben már előre jeleztem, hogy fölkészülhessenek.

A család bemutatását úgy kértem, hogy közben az is kiderüljön, mely műveket olvasták el. A bemutatkozást általában a felnőttek vállalták magukra. Volt, aki még jelmez is öltött, s előttünk állt Vackor, Bébé vagy valamelyik társuk. (Most már bánom, hogy nem készült ezekről hang- és videofelvétel...) Ezután egy nagy zsákból olyan tárgyak kerültek elő, amelyek valamelyik olvasmányhoz kapcsolódtak: Bébé naplója, egy mézescsupor, egy varázslópálca stb. A feladat természetesen annak fölismerése volt, hogy melyik tárgy melyik műhöz kapcsolódik.

A csapatok minden fordulóban kaptak valami kézügyességet is igénylő feladatot. Először montázst készítettek a négy könyv alapján. Már itt kiderült, milyen jól együtt tudnak dolgozni, s hogy milyen fantasztikus érzés *közösen átbeszélni az egyénileg olvasott műveket*. Közös volt az is, hogy minden fordulóban szerepelt egy feladatlap, amelyet a helyi könyvtár segítségével kellett megfejteni. Eredményként a versenyzők megtudták a következő négy mű címét és szerzőjét. (S egy kicsit megismerkedtek az adott iskola könyvtárával.)

Már a verseny elején fontosnak tartottam, hogy a családoknak módjuk legyen egymással oldottabb formában is megismerkedni. Ezért minden fordulót hasonlóképpen fejeztünk be. Elsőként Nagy Attila beszélgetett a felnőttekkel az olvasás lehetőségeiről, s ismét magával ragadta hallgatóit. Ez idő alatt a gyerekek a foltvarrás elemi fogásait sajátították el.

Jó hangulatban, reménykedve vágtunk neki a második fordulónak.

Decemberben a nagy múltú Kós Károly Ének-Zene Tagozatos Általános Iskola látott minket vendégül. Mint az előző helyszínen, itt is az igazgató asszony fogadta a résztvevőket. Ezúttal megfordult a sorrend, s először a kézügyességre volt szükség. Bábot kellett készíteni, a négy mű valamelyik szereplőjét megformázva. Majd – hogy a csapatok összebarátkozzanak – párokat sorsoltunk. Így közösen készültek azok a bábjeleketek, amelyben együtt szerepelt Dzsoni és Süsü, vagy Jégtörő Mátyás és Tündér Lala. A harmadik feladat kincskeresés volt a könyvtárban. Egy-egy „rögöcske” egy-egy növény vagy állatnevet rejtett – s a versenyzőknek ki kellett találniuk, melyik műben fordultak elő: egyszarvú, kacska, bolha, sas... Befejezésésként ismét totó várta a résztvevőket, hogy egy újabb könyvtár gyűjteményével ismerkedjenek meg.

Végül *Tóth Beatrix* az olvasás és tanulás összefüggéseiről beszélgetett a felnőttekkel, s a gyerekek a földalapú festékekkel a vízen festés technikáját ismerhették meg.

Januárban nemcsak a „műsor” vezetője, a feladatok kitalálója, de házigazda is lehettem. A téma a természet volt, a feladatok is ehhez kötődtek. Először az erdő-mező madarai szólaltak meg hangfelvételtől, majd a négy szerző négy művéhez kellett keresni egy újabb olvasmányt a könyvtárban. Végezetül pedig az olvasmányok felhasználásával természetvédő plakátot készítettek. Szellemes, ötletes és valóban irodalmi indíttatású reklámanyagok készültek. Ezeket – az előző anyagokhoz hasonlóan – gondosan megőriztem, hiszen már terveztem a döntő kiállítását...

A szokásos beszélgetés vendége *Moldován István*, az Országos Széchényi Könyvtár elektronikus könyvtárának munkatársa volt, hiszen többekben fölvetődött az a gondolat, vajon a számítógép milyen mértékben növeli, illetve csökkenti az olvasás jelentőségét az ember életében. A gyerekek nemeztettek.

Februárban természetesen a humor, a jókedv lett a fő téma. A helyszín egy fölfelé nyitó általános iskola és gimnázium: a Tamási Áron Általános Iskola és Német Nemzetiségi Két-tan nyelvű Gimnázium.

A családok itt már ismerősként üdvözölték egymást, s az sem volt többé probléma, hogy kik kerülnek egymás melletti asztalhoz. A csapatok elsőként mesét írtak Csukás István Pompom meséinek módszerével. Meg is hallgattuk a jobbnál jobb ötleteket: a menzaevő szörnyetegről, a civakodó csizmákról... Majd két-két család közösen készített árnyképet a négy mű felhasználásával. Ez a két feladat a vártnál több időt elvitt, így már csak a totóra volt lehetőség, arra, hogy az újabb négy mű szerzőjét és címét megfejtse a versenyzők az iskolai könyvtár segítségével. Törekedtem minden alkalommal arra, hogy maga a verseny másfél óránál többet ne vegyen el a közös délelőttől. Így természetesen egy-egy feladat kimaradt a terveimből.

A kézműves foglalkozások száma itt megnőtt, a beszélgetés azonban elmaradt. Az előző alkalomkor ugyanis azt tapasztaltam, hogy a szülők gyakran szívesebben vettek részt a foglalkozásokon, mint a beszélgetésen. Ezért itt „csupán” három kézműves várta a gyerekeket és a felnőtteket: gyöngyfüzést, papírmásé- és lampionkészítést tanítottak. Érdekes módon mégiscsak hiányolták a beszélgetést.

A *márciusi*, utolsó forduló *A történelem az irodalomban* alcímet kapta. A helyszín kivételesen nem iskola és könyvtára volt, hanem a Fővárosi Szabó Ervin könyvtár kerületi fiókkönyvtára. A költözés előtt álló intézménynek olyan gazdag az állománya, hogy mindenképpen fontosnak tartottam bemutatását a versenyzőknek.

A csapatok – gondolva már a döntőre is – először saját címerüket készítették el úgy, hogy annak kapcsolódnia kellett az olvasott művekhez is. A legtöbben tudták, milyen egy címer, csupán két családé tért el a szó igazi értelmében címernek nevezhető formától. Ezzel igen sok időt töltöttek a versenyzők, mindannyian fontosnak tartották, hogy kifejező legyen munkájuk. Majd különböző korok zenéjét hallgattuk. Keletkezési idejüket úgy határoztattuk meg, hogy egyben az irodalmi alkotások történéseinek idejéhez is kapcsolni kellett a zenei szemelvényeket. Mivel a döntőre újságot kellett készíteni, ehhez kapcsolódott az utolsó feladat. Az olvasott művek tár-

gyait, személyeit felhasználva apróhirdetéseket vártunk. A kész munkákat egy kosárból kihúzták a csapatok, s ott helyben „telefonos” jelentkezéseket hallgattunk meg.

A gyerekeket pihenésképpen az origami rejtelmeibe avatta be könyvtáros kolléganőnk. A felnőttekkel pedig *Aldea Miklósné* (a Balassi Intézet munkatársa) beszélgetett a harmadik-nyedek generációs külföldi magyarság magyar irodalomhoz való kapcsolatáról.

A DÖNTŐ. Április végére került a zárórendezvény. A csapatok minden fordulóban nagyon komolyan vették a zsűri pontjait. Mi is komolyan vettük a játékot. A döntőben a családok segítőkét hozhattak magukkal, közülük csak egy lehetett felnőtt. Érkezett iskolatárs, de családtag is, sőt, két intézmény igazgatója is beült egy-egy csapatba segítőnek. Mivel nem minden kerületi iskola nevezett a versenyre, a döntőben a családi csapatok egy másik iskola öt diákjának tudását is igénybe vehették. Hogy ki kinek lesz a támogatója, azt az utolsó alkalommal, sorsolással döntöttük el.

Sajnos nem mindenkinek sikerült összeállítania ezt a diákcsoportot, ezért ott a helyszínen osztottam el az érkezett segítséget. Az így kialakult 10–12 fős társaságok minden tagja egy-egy kitűzött kapott. A Városmajori Gimnázium auláját kaptuk meg a döntő lebonyolításához. Az aula színpadszerű oldalán fogalt helyet az öttagú zsűri. A fordulóban gyakran diákok (olvasótáborosok) is részt vettek az értékelésben, a döntőben azonban erre csak felnőtteket kértem fel, olyanokat, akiknek van valamilyen kötődésük a könyvhöz, az olvasáshoz és a vetélkedőhöz. A Balassi Könyvesbolt vezetői, a kerületi Szabó Ervin Könyvtár igazgatóasszonya, *Békés Pál* író, és magyar szakos kolléganőm, *Budai Éva* vállalták, és igen komolyan vették ezt a feladatot.

A családok néhány „késztermékkel” érkeztek: egy újsággal, amelyben benne volt a félév, annak olvasmányai és a család is. Egy olvasott hős jelmezes megjelenítésével, valamint egy olyan étellel (saláta, sütemény), amely valamelyik olvasmányhoz kapcsolódott. Ezeket természetesen a döntőben megfáradt csapatok meg is kóstolhatták.

A feladatok először az aulában zajlottak. Az első néhányat igyekeztem úgy kiválasztani, hogy azok alkalmat adjanak a „befogadott” családtagok megismerésére is. Egy-egy csapatból nyol-

can álltak az aula közepére, ahol egymásnak segígtak egy mondatot. Az utolsó tagnak aztán ezt el kellett mondania, s gyorsan azt is ki kellett találnia, melyik olvasott műből származhat a – természetesen az eredetire már alig emlékeztető – kijelentés.

A második közös munkájuk egy-egy puzzle összeállítása volt. A képek, amelyeket a borítékokban szétvágva kaptak meg, neves íróinkat, költőinket ábrázolták. A felismerésük mellett néhány szavas bemutatást kértem a versenyzőktől (ehhez természetesen egy-egy csapattag elfuthatott a könyvtárba, s ha ügyes volt, talált is hozzá segédanyagot).

Közben újtúra indult a mesebeli térképkészítés, amelyhez Petőfi János vitéze adta az ötletet, hiszen ő is összekapcsolta művében a valóst a valótlanul. Gyönyörűség „művek” születtek. A térképeken jól megfértek egymás mellett Misi mókusz fája és Ábel hegye.

Ennyi idő alatt valamelyest megismerték egymást a csapatok, s befogadták az új „családtagokat”. Szükség volt erre, hiszen a feladatok kitégultak. Több helyszínen, egy időben három új megmértetés várt a résztvevőkre, mialatt a negyedik helyszín, az aula a záró feladatokra készülők maradt.

A könyvtárban egy játékos feladatsor várta a versenyzőket. A folyóiratolvasóban olyan filmekből összeállított montázst néztek meg az erre vállalkozók, amelyek az olvasott irodalmi alkotások adaptációiból készültek. A gimnázium udvarán pedig – a művek által ihletett – sportversenyekre került sor. A rollerverseny inspirálója Csutak, a célba dobásé Tenkes, a gumilabdán ugrálásé pedig Órarugógerincű felpattanó volt.

A zárókép színes volt, előkészítésén egy órán keresztül fáradoztak a családok. A dalárdák előadásában olyan dalok, sokszor dalsokrok csendültek föl, amelyeket a művek ihlettek. Az élőképek egy-egy jelenetet örökítettek meg a regényekből. Végül pedig – az előzetesen meghirdetett – jelmezesek vonultak föl: ott volt Ábel, Árnika, a Százarcú Boszorkány és még sorolhatnám.

DÍJAK, DÍJAZÁS. Az eredményhirdetés során több értékes könyvcsomag – amelyet a kerületi önkormányzat mellett a Balassi Könyvesbolt és a Custos Zöld Könyvesbolt állított össze – mellett számos egyéb jutalom is gazdára talált. A

felnőttek ingyenes beiratkozást nyertek a FSZEK kerületi könyvtárába, a gyermekek pedig a kerületi olvasótáborba. Az egyik iskolánk egyéves ingyenes előfizetést nyert a *Csodaceruza* című folyóiratra, az AmBlok papírbolt ajándékai (radír, ceruza, toll, színesek, kréták és ezer apróság) pedig a segítők között osztattak szét.

A legnagyobb jutalmat azonban én kaptam: szavak voltak ezek, amelyeket a díjkiosztás végén, búcsúzóban mondtak. Egy fiatal anyukáéi, aki azt mesélte, mennyire sajnálják a barátait, hogy nem jöttek. Az egyetemista nővéréi, aki a fölött sajnálkozott, hogy nincs tovább. Szaktanácsadó kollégám, egyébként egy versenyző csapatból az anyuka lapja, melyen köszöni ezeket az együtt töltött szombatokat.

MIÉRT? Sokan kérdezték tőlem, miért szervez olvasással foglalkozó vetélkedőt egy könyvtárostánár-szaktanácsadó. Talán, mert jó együtt látni a családokat. Talán, mert fontosnak tartom – nemcsak az olvasást, de az együtt olvasást, az olvasmányélmények megosztását is egymás közt. Talán, mert ezek a közös alkalmak még szorosabbá fűzik a könyvtárostánárok „csapatát”. Mert mi nem egymással versengünk, hanem együtt próbálunk csatát nyerni az olvasásért!

Hock Zsuzsanna könyvtárostánár
(Városmajori Gimnázium, Budapest)

Könyvhét és Szirén

Beszámoló a külföldi magyar kulturális intézetek könyvtárosainak találkozójáról

A könyvhét alkalmából és a Szirén program használói és várományosai számára szervezett szakmai-informatikai továbbképzés kettős célja indokolta és jellemezte a magyar intézetek könyvtárosainak június 7. és 11. között sorra került találkozóját. Elsősorban a helyi alkalmazottak részvételét szorgalmazták a szervezők, mivel nekik kevesebb lehetőségük adódik a magyar könyvkiadás és -terjesztés megismerésére.

A könyvsátrak szinte áttekinthetetlenül gazdag kínálatának böngészése mellett jutott idő az állománygyarapításra is. A Libri könyvpalota kosarai gyorsan teltek a Bécs, Berlin, Bukarest, Párizs, Prága, Róma és Varsó feliratú cédulák mögött halmozódó könyvekkel. A válogatásnak csak a költségvetés keretei szabtak határt, ezt

mérlegelve kerültek kézbe újra és újra egyes művek, hogy végül mégis a számlázóban kössenek ki.

A tanácskozásra először az Országos Széchényi Könyvtárban került sor. Itt *dr. Bartos Éva*, a Könyvtári Intézet oktatási osztályának vezetője, *Gál Júlia*, az OSZK Hungarica dokumentációs osztályának vezetője, *Karakas Péterné*, a gyarapítási osztály vezetője, *Ottovay László*, a tájékoztató és dokumentumszolgáltató főosztály vezetője, valamint *Elbe István* raktári osztályvezető tartott kötetlen formában előadást az időszerű, felvetett problémákról. Ide tartozott a gyűjtőkör, az állománygyarapítás és állományvédelem, a raktározás, a helyhiány és az ajándékkönyvek kérdése. A gyakori gondok, például a kis és nagy belmagasságú rögzített polcok okozta nehézségek mellett egyediek is felszínre kerültek. Így egyes állományrészek dobozokban tartása helyhiány miatt, vagy annak a felvetése, hogy lehetséges-e a békés együttélés a könyvtáron át megközelelhető, pezsgő életű klubbal. Ez utóbbira helyi megoldás keresését javasolták a szakemberek.

Az előadásokhoz kapcsolódott a nemzeti könyvtár egyik toronyraktárának a megtekintése, mégpedig a különleges gyűjtemények szintjéről. A szédítő mélységbe lepillantva csupán az emeleten tárolt könyvek mennyiségéről kaphatott az ember némi fogalmat. A könyvtár legértékesebb részeinek egyik csoportjáról az *Uralkodók és corvinák* című kiállítás nyújtott maradandó élményt. Nemcsak a lenyűgöző kódexek és a feltételezett tárgyi környezetüket bemutató rendezés, hanem a legújabb kutatási eredmények révén corvinaként számon tartandó, kölcsönkaptott, remekművű kódexek látványa is gazdagította a látogatók ismereteit.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumában folytatódó, oldott hangulatú tanácskozást a főhatóság részéről *dr. Vida László*, a Kulturális Intézetek Igazgatóságának szakmai igazgatója vezette, érdemben értékelve az OSZK-ban elhangzottakat. A beszélgetés során felmerült a hungarica-gyűjtés külföld adta lehetőségeinek további bővítése, az egyes intézetek gyűjtőkörének a könyvtárosok által való megfogalmazása, valamint az állományrevíziók – és két revízió között a szakmai ellenőrzések – fontossága. A könyvtárosok egyhangúlag észrevételezték, hogy mindennapi munkájuk során nagy szükségét érzik a magyar társadalmi és közélet legkülönbö-